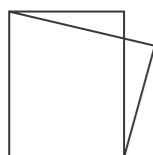

Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem

– et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst

Anne Marie Villumsen, ph.d., seniorforsker, VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd & Mette Molbæk, ph.d., docent og forskningsleder, VIA University College & Anette Boye Koch, ph.d., docent og forskningsleder, VIA University College

Børns trivsel er et ekspliciteret mål for både professionelle og politikere, som søger at sætte retning for et godt børneliv. Imidlertid er det en stor barriere for arbejdet med og samarbejdet om børns trivsel, at der er så stor uklarhed om, hvordan det fremtræder og forstås i børns hverdagsliv og i den forskning, der er inden for feltet. Med udgangspunkt i et integrativt litteraturreview afdækker denne artikel forskningsfeltet om børns trivsel og mistrivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem i en skandinavisk kontekst. Vi har i vores analyser identificeret otte forskellige måder at forstå trivsel og mistrivsel på og præsenterer en syntese på tværs, hvor vi viser de forskellige konteksters primære forståelse af og fokus i arbejdet med børns trivsel og mistrivsel. Formålet med artiklen er at bidrage til

en øget klarhed over trivsel som både begreb og fænomen. Håbet er, at praksis med udgangspunkt i forskning kan blive mere tydelig på at forstå og arbejde med at skabe trivsel for børn.

Introduktion

Der er mange gode grunde til at arbejde for at skabe trivsel for alle børn i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem. Lovgivningsmæssigt er trivsel et helt centralt mål for børns ophold i danske dagtilbud (§ 1 i dagtilbudsloven), arbejdet med trivsel er en væsentlig del af folkeskolens faglige og didaktiske virke (fx folkeskolelovens § 18), og FN's Børnekonvention har i over 30 år sat fokus på børns trivsel og medbestemmelse. Vi ved, at de fleste børn i Danmark trives, er trygge og har det godt med deres venner og familie (Ottosen et al.,

Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem – et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst

Reviewet tager udgangspunkt i forskningsspørgsmålet: **Hvordan kan man forstå og arbejde med børns trivsel** i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem i en skandinavisk kontekst?

2018; Rayce et al., 2021; LEGO Fonden & Tænk tanken Mandag Morgen, 2021). Nogle børn lever dog under ulige opvækstbetingelser. Det giver dem ikke kun udfordringer hjemme, men der ses også ulighed læringsmæssigt i skolen og på længere sigt både udviklingsmæssigt og selvforsørgelsesmæssigt (Ottosen et al., 2018; Kloppenborg & Wittrup, 2015; Hestbæk, 2018). Vi ved også, at det er muligt at udvikle ressourcer hos børn, hvor særligt det at styrke udsatte børns trivsel og udvikling fra en tidlig alder kan skabe mere lighed i det danske uddannelsessystem og dermed potentielt også samfundsmæssigt (Jensen, 2017). Vi ved ydermere, at vi gennem en kvalificering af de professionelle arbejder og samarbejde kan skabe bedre udviklings- og læringsbetingelser for alle børn (Ainscow et al., 2016; Mitchell, 2008; Hattie, 2009).

Endelig kan man se, at praksisfeltene på tværs af dagtilbud, skole og socialt arbejde efterspørger særligt tværprofessionelle kompetencer og viden til at varetage og hjælpe de børn, som af forskellige årsager har det svært i eller på tværs af dagtilbud, skole og hjem (se fx VIAs aftagerundersøgelse, 2017). Formålet med denne reviewartikel er at præsentere forskellige forståelser af trivsel og mistrivsel på tværs af forskningslitteraturen. Målet er at afdække og præsentere, både deskriptivt og analytisk, hvordan man i en skandinavisk kontekst kan forstå og arbejde med børns trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem. Ambitionen er at præsentere viden, der kan understøtte det professionelle arbejde med børns trivsel. En grundantagelse i dette review er, at trivsel og mistrivsel står i relation til

hinanden, idet det er svært at forstå og arbejde med det ene uden at forholde sig til eller lave en grænse til det andet. Vi bruger gennem denne artikel, ud over trivsel og mistrivsel, betegnelsen (mis)trivsel for at illustrere dette forhold. Imidlertid har vi et primært fokus på trivsel, fordi trivsel er det mål, professionelle arbejder med, hvis barnet ikke trives. En anden grundantagelse er, at vi for at forstå børns (mis)trivsel, og dermed også de opgaver, som følger med, må have fokus på børns liv i og på tværs af de kontekster, hvor børn lever deres liv. Hermed følger et brud med den silotænkning, som præger både profession, uddannelse og forskning. Frem for at studere dagtilbud, skole og hjem som adskilte kontekster anlægger vi et fokus, der går på tværs, hvor opgaven med at skabe trivsel for alle børn forstås med

udgangspunkt i at se børns liv derfra, hvor de leves. Reviewet tager udgangspunkt i forskningsspørgsmålet: *Hvordan kan man forstå og arbejde med børns trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem i en skandinavisk kontekst?*

Metode

Metodologisk kategoriseres studiet som et integrativt litteraturreview, hvilket indebærer en søgning af forskellige former for litteratur (såvel eksperimentelt som teoretisk) inden for et bestemt emne. Målet med et integrativt litteraturreview er at forsøge at udvide og nuancere forståelsen af et udvalgt fænomen – i dette tilfælde trivsel (Booth et al., 2016; Grant & Booth, 2009). Et integrativt litteraturreview indebærer på linje med andre typer litteraturreviews en systematisk søgeproces, samling og analyse samt præsentation af fund (Jesson et al., 2011; Paterson, 2012). I et integrativt litteraturreview inkluderes typisk udelukkende litteratur udgivet på et vist videnskabeligt niveau, fx peerreviewet (Grant & Booth, 2009). Herudover vurderes litteraturen ikke, da det ikke er det primære formål med denne type af review (Booth et al., 2016). Dette integrative litteraturreview har til formål – på transparent og struktureret vis – at samle, beskrive og fremstille viden om børns trivsel til en sammenhængende fortælling – inden for en given tidsramme. I samling og analyse af de inkluderede studier lader vi os inspirere af såvel narrative (samlede) som tematiske analyser (Paterson, 2012). En integrativ tilgang tillader også analyserne at præsentere et bud på et overblik over børns trivsel (Greenhalgh et al., 2018) ved at gå på tværs. Det vil sige, at i analyserne arbejder vi bevidst på tværs af temaerne trivsel og mistrivsel,

men også på tværs af de tre kontekster: dagtilbud, skole og hjem, ligesom forskellige metodologiske tilgange og teoretiske traditioner også inddrages som en del af at beskrive og præsentere, hvordan man kan forstå og arbejde med børns trivsel og mistrivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem. Børns trivsel er ikke et eksakt begreb med en klar og præcis definition (Ben-Arieh et al., 2014; Ben-Arieh & Frønes, 2010; Koch 2021; Koch 2013; Koumaditis et al., 2020; Molbæk & Villumsen, 2018). Det giver udfordringer med både at afgrænse fokus for reviewet og ikke mindst præcisere søgestrengene. Ordet trivsel anvendes typisk i fagtekster på dansk, norsk og svensk og er således indikator for en skandinavisk kontekst. *Jævnfør Ordbog over det danske Sprog* handler trivsel om, at et levende væsen er i god og sund vækst, har livskraft og får god udvikling (ODS bind 24, 1948). Den direkte oversættelse af trivsel til engelsk er 'thriving' eller 'flourishing', som dog mest bruges i hverdagsmunde. I en international videnskabelig kontekst er der derimod en lang tradition for at studere 'well-being', 'happiness' og 'mental health' (Ruggieri et al., 2020).

Tabel 1: Søgestrengene

Database	Søgestreng
Forskningsdatabasen	(barn* OR børn*) AND (trivsel) AND (dagtilbud* OR daginstitution* OR børnehave* OR vuggestue* OR skole* OR folkeskole* OR hjem* OR familie*)
SwePub	Barn* AND (välbefinnande* OR trivsel* OR trives*) AND (daginstitution* OR dagvård* OR daghem* OR dagis* OR skola* OR skoler* OR grundskola* OR grundskoler* OR hem* OR familj*)
Oria	Barn* AND (velferd* OR trivs* OR velvære) AND (barnehage* OR skole* OR barneskole* OR hjem* OR familie*)

Vi er interesserede i at undersøge trivsel, og dermed en skandinavisk kontekst, fordi trivsel for det første behandles i skandinavisk forskningslitteratur, og for det andet fordi ordet som betegnelse ikke lader sig direkte oversætte til fx well-being. Der er således kvalitative forskelle på de to begreber og betegnelser, idet well-being i højere grad end trivsel er holistisk og multifaktoriel (Ruggieri et al., 2020). Dette fordrer, at der søges i en skandinavisk kontekst. Det er samtidig et mål med reviewet at indsamle og formidle litteratur fra tre sammenlignelige socialpolitiske kontekster og samfundstyper, hvorfor den skandinaviske kontekst er ideel.

På ovenstående baggrund har vi udviklet såvel søgestrengene som udvalgt databaser. I tabel 1 ses de tre udvalgte skandinaviske databaser samt de søgestrengene, som danner udgangspunkt for reviewet. Søgestrengene er skabt på baggrund af flere eksplorative søgninger (se Koumaditis et al., 2020) med formålet om både at indfange trivsel hos børn og at sikre de øvrige søgeord relateret til de valgte kontekster. Herudover er der også gjort brug af biblioteks assistance til at sikre relevante søgestrengene.

Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem – et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst

Der er inkluderet videnskabelige publikationer fra perioden 1995-2019, dvs. peerreviewede tidsskriftartikler, ph.d.-afhandlinger eller forskningsrapporter, der har et tilsvarende niveau, fx fra danske VIVE eller norske NOVA. Afgræsning er børn i alderen 0-18 år. Den inkluderede litteratur vurderes herudover ikke, idet det ikke er formålet med et integrativt litteraturreview (Booth et al., 2016). En søgning i udelukkende skandinaviske databaser og med skandinaviske søgeord har åbenlyse mangler, idet man her ikke inkluderer skandinaviske bidrag, der udelukkende er publiceret på engelsk. Vi valgte derfor i tillæg hertil at spørge seks faglige eksperter inden for trivsel i dagtilbud, skole og hjem om deres bud på væsentlig trivselsforskning. Disse publikationer indgik på lige fod med søgningerne og blev in- og ekskluderet på samme baggrund som den fremsøgte litteratur.

Efter de indledende søgninger blev samtlige hits gennemgået på titel- og abstractniveau. Eventuelle usikkerheder omkring in/eksklusion på titel- og abstract-niveau blev drøftet. Efter den første runde med inklusion og eksklusion blev de tilbageværende tekster læst i fuld længde. Alle længere rapporter, ph.d.-afhandlinger og bøger er læst i udvalgt, hvor de dele af en publikation, som er relevante for forskningsspørgsmålet, er inkluderet og læst. Hver enkelt publikation er opsummeret i et skema – med henblik på at sikre systematik, transparens og ensartethed i proces på tværs af flere forskere (se appendiks 3). Den samlede in- og eksklusionsproces er vist i tabel 2.

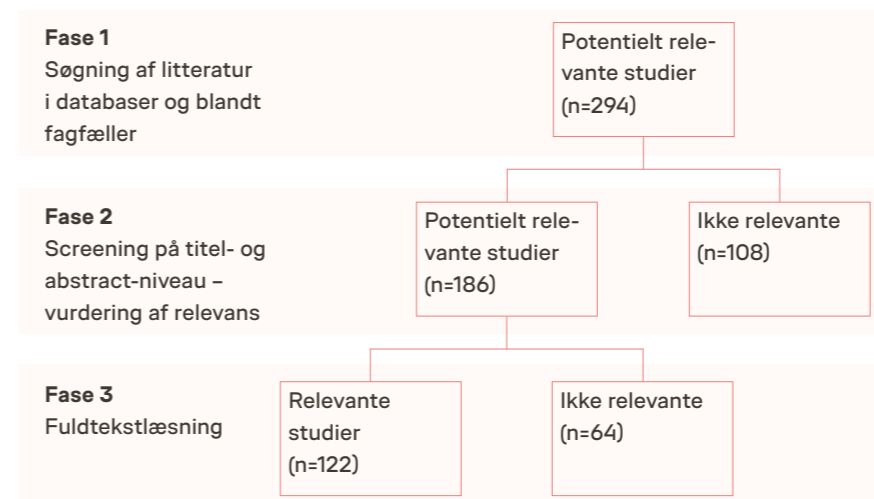
Metodekritik og forbehold for resultater

Ethvert metodologisk valg er også altid et fravalg, og denne review-proces kan naturligvis også kritiseres. I dette afsnit

peger vi på kritikpunkter samt mulige forbehold i relation til resultaterne.

For det første er dette reviewarbejde udfordret af, at børns trivsel ikke er et eksakt begreb med en klar og præcis definition. Det betyder, at en præcis definition ikke har kunnet lægges til grund i arbejdet med at udvikle søgestrengene. Samtidig er dette integrative review udarbejdet ud fra et ønske om netop at bidrage til klarhed i dette felt. Det udgør således et dilemma. Vi valgte på den baggrund at udvikle de konkrete søgestrengene på baggrund af eksplorative søgninger i alle tre databaser samt med biblioteksfaglig hjælp. For det andet kan der identificeres udfordringer med fordelingen af de inkluderede studier på tværs af databaserne og dermed nationale kontekster. Se tabel 3 nedenfor. For det første ses det, at der findes markant lavere antal hit i de norske og svenske databaser. Samtidig ekskluderes et større antal studier fra både Norge og Sverige sammenlignet med Danmark. Det kan skyldes, at det ikke gennem de eksplorative søgninger og biblioteksassistance er lykkedes at finde de rette søgeord. Det kan også skyldes, at der publiceres mere på engelsk om trivsel og mistrivsel i Norge og Sverige. Alternativt kan det også skyldes, at fx ph.d.-afhandlinger potentielt i højere grad udgives som artikelbaserede afhandlinger frem for monografier i Norge og Sverige. Endelig kan det også skyldes, at der ikke har været præcist samme fokus på børns trivsel på tværs af de tre lande. Der er således disse forbehold i relation til de præsenterede resultater.

Tabel 2: Samlet in- og eksklusionsproces

Tabel 3: In- og eksklusion fordelt på databaser

Database	Antal hits	Eksklusion i alt	Antal tekster inkluderet i alt
Forskningsdatabasen	109	38	71
SwePub	68	56	12
Oria	85	65	20
Ekspertanbefalinger	32	13	19
I alt inkluderet/ekskluderet	294	172	122

Tabel 4: Nationalitet

Nationalitet	Antal	Procent (afrundet)
Danmark	73	55 %
Norge	22	17 %
Sverige	12	9 %
Andet	14	11 %
Ikke angivet/relevant	11	8 %
I alt	132	100 %

Tabel 5: Primær kontekst

Kontekst	Antal	Procent (afrundet)
Dagtilbud	16	12 %
Hjem	49	37 %
Skole	27	21 %
Mellem dagtilbud og hjem	8	6 %
Mellem dagtilbud og skole	4	3 %
Mellem skole og hjem	12	9 %
Mellem dagtilbud, skole og hjem	4	3 %
Trivsel og mistrivsel som begreb	12	9 %
I alt	132	100 %

Tabel 6: Metodisk fordeling

Metodisk tilgang	Antal	Procent (afrundet)
Kvalitativ	33	25 %
Kvantitativ	34	26 %
Mixed methods	33	25 %
Udelukkende teoretisk/ teoriudviklingsfokus	11	8 %
Kortlægning eller review	15 (9 + 6)	11 %
Kortlægning og teoriudvikling	6	5 %
I alt	132	100 %

Resultater

I det følgende afsnit præsenterer vi resultaterne gennem såvel et deskriptivt som et analytisk blik på børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem. I den deskriptive del præsenterer vi en opsummering af feltet. I den analytiske del har vi udarbejdet to tværgående synteser.

Deskriptive fund

I appendiks 1 ses en oversigt over samtlige inkluderede studier. I denne opgørelse kan man se det enkelte studies fokus (fx pædagogers og børns blikke på trivsel), den kontekst, hvori studiets primære fokus er (dagtilbud, skole eller hjem), hvilke metoder det konkrete studie har anvendt samt nationalitet for det inkluderede studie. I appendiks 1 ses 132 (frem for 122) inkluderede studier, idet enkelte af de inkluderede tekster er grundbøger, hvoraf flere kapitler er inkluderede. Studiernes nationale ophav fremgår af tabel 4, den primære kontekst af tabel 5, og den metodiske fordeling af de inkluderede studier af tabel 6.

De deskriptive fund viser, at feltet omkring børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem for det første omfangsmæssigt er bedst belyst som fokusområde i Danmark med 73 ud af 132 inkluderede studier (se metodeafsnit for kritik og mulige forbehold). For det andet fremstår konteksterne hjem og skole som de mest undersøgte. For det tredje er feltet metodologisk belyst gennem en meget lige fordeling af såvel kvantitative og kvalitative samt mixed methodsstudier, kortlægning og teoriudvikling. Kun få studier udsiger noget på tværs af dagtilbud og hjem, dagtilbud og skole samt dagtilbud, skole

Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem – et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst

og hjem, hvilket også ses i andre måder at beskrive litteraturen på (Koumaditis et al., 2020). Det underbygger behovet for flere studier, der anlægger et blik på (mis)trivsel som noget, der skabes på tværs af de kontekster, hvor børn har deres hverdagsliv.

Analytiske fund

De analytiske fund består af to dele. Først har vi udarbejdet en tværgående syntese af forskellige trivselsforståelser.

Dernæst har vi fokuseret på de enkelte kontekster dagtilbud, skole og hjem og præsenterer de begreber og foci, der træder frem i og på tværs af de enkelte kontekster.

Forskellige forståelser af trivsel og mistrivsel

For at kunne præsentere en sammenhængende og generel beskrivelse af børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem analyserede

vi de inkluderede studier i forhold til, hvilken forståelse af (mis)trivsel som blev præsenteret i det enkelte studie. Det er således en narrativ og samlende analyse som angivet i det metodiske afsnit. Det gav 19 forskellige trivselsforståelser, som vi efterfølgende kunne samle i otte (se figur 1). I denne del af analysen sætter vi parentes om konteksterne dagtilbud, skole og hjem. I appendiks 2 ses, hvordan de enkelte studier er fordelt på de enkelte forståelser.

Figur 1: Forskellige forståelser af trivsel og mistrivsel

FORSTÅELSE AF TRIVSEL	INDHOLD
Subjektiv trivselsforståelse 	<p>Primært individers beskrivelser af egen trivsel, velbefindende og kvalitet i livet. Der ses også studier, hvor voksne observerer børns følelsesmæssige grundstemninger.</p> <p>Trivsel forstås som en følelsesmæssig oplevelse af at have det godt, fx i forhold til forskellige elementer i et hverdagsliv.</p> <p>Der refereres ofte, implicit, enten til positiv psykologi og en forståelse af at have det godt, være veltilpas, opleve en god balance mellem positive og negative emotioner eller til livskvalitetsbegrebet.</p>
Trivsel som relationer, interaktioner og omsorgssituation 	<p>Trivsel knyttes til relationer. Det gælder både venskabsrelationer, familie og omsorgssituation, og hvordan der kan arbejdes med at understøtte og udvikle relationer i fx hjemmet.</p> <p>En stor andel af forskning inden for det sociale felt, hvor fokus er på omsorgssituationen i hjemmet eller ved anbringelse.</p> <p>Trivsel og mistrivsel ses primært i relation til forskellige risikofyldte betingelser koblet til relationer eller omsorgssituation.</p> <p>Kun én reference indkredser, hvordan trivsel og mistrivsel kan ses som interaktionistiske og emergent opståede fænomener (Smith & Reid, 2018).</p>
Trivsel som objektive vurderinger af børns 'tilstand' 	<p>Trivsel forstås som noget, der kan vurderes og ses af andre, fx de professionelle rundt om barnet.</p> <p>Et 'udefra og ind'-blik på trivsel og mistrivsel med alt fra professionelles fortællinger om børns mistrivsel til spørgeskemaer og kvantificerbare målinger af børns trivsel og sundhed.</p>
Trivsel i relation til læring 	<p>Når trivsel forstås i forhold til læring, er skolen ofte primær kontekst. Her er blikket rettet mod, hvordan indsatser i og rundt om skolen kan understøtte børns trivsel.</p> <p>Trivsel i relation til læring kan opdeles i fokus på faktorer 'rundt om skolen' (fx mentorordning, SFO, hjem), 'i skolen' (fx varieret skoledag, overgang fra dagtilbud) og afdækninger af 'elevernes egen oplevelse af skolen' (fx trivselsmålinger i folkeskolen).</p>
Trivsel forstået som deltagelse 	<p>Trivsel forstås med udgangspunkt i elevernes faglige og sociale deltagelse i fællesskaber og kobler sig dermed også til arbejdet med inklusion, hvor der er en særlig optagethed af at understøtte børnenes deltagelse i de omgivende fællesskaber og aktiviteter.</p> <p>Fokus er enten på børnenes deltagelsesmuligheder set i forhold til både dagtilbud, skole og hjem eller på de professionelle (for-)forståelser og arbejde i relation til at sikre deltagelse for alle børn.</p>

Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem – et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst

Trivsel som determineret af ressourcer (levevilkår) 	<p>Trivsel og mistrivsel forstås som noget, der er betinget af en række sociale og relationelle ressourcer/determinanter med fokus på levekår og livsbetingelser.</p> <p>Trivsel og mistrivsel betragtes både som en tilstand og et fænomen, der skabes i samspil med omverdenen, og som afhænger af, hvilke ressourcer børnene (og deres familier) besidder – både økonomisk, socialt, kulturelt, mentalt, fysisk og uddannelsesmæssigt.</p>
Trivsel som fravær af risiko 	<p>Fokus er på mistrivsel eller risiko i varierende grad for forskellige målgrupper af børn og familier eller relateret til forskellige tematikker (fx vold, overgreb og kriminalitet – hos børnenes eller i deres familier). Dette felt er også præget af et fokus på at opspore mistrivsel.</p> <p>Trivsel ses ofte som modsætning til risiko eller som fravær af risiko.</p>
Trivsel og mistrivsel som komplekst fænomen 	<p>Et begrebsligt blik på primært trivsel.</p> <p>Det ses overordnet som et multifaktoriel, komplekst og kontekstuel fænomen, der sker i samspil mellem individ og omgivelser.</p> <p>Der er flere bud på at indkredse trivsel ved at opstille nogle deskriptive og foreskrivende indikatorer på trivsel. Der er bud på såvel definitioner af trivsel som frameworks og taksonomier til forståelse og indkredsning af (mis)trivsel som begreb og fænomen.</p>

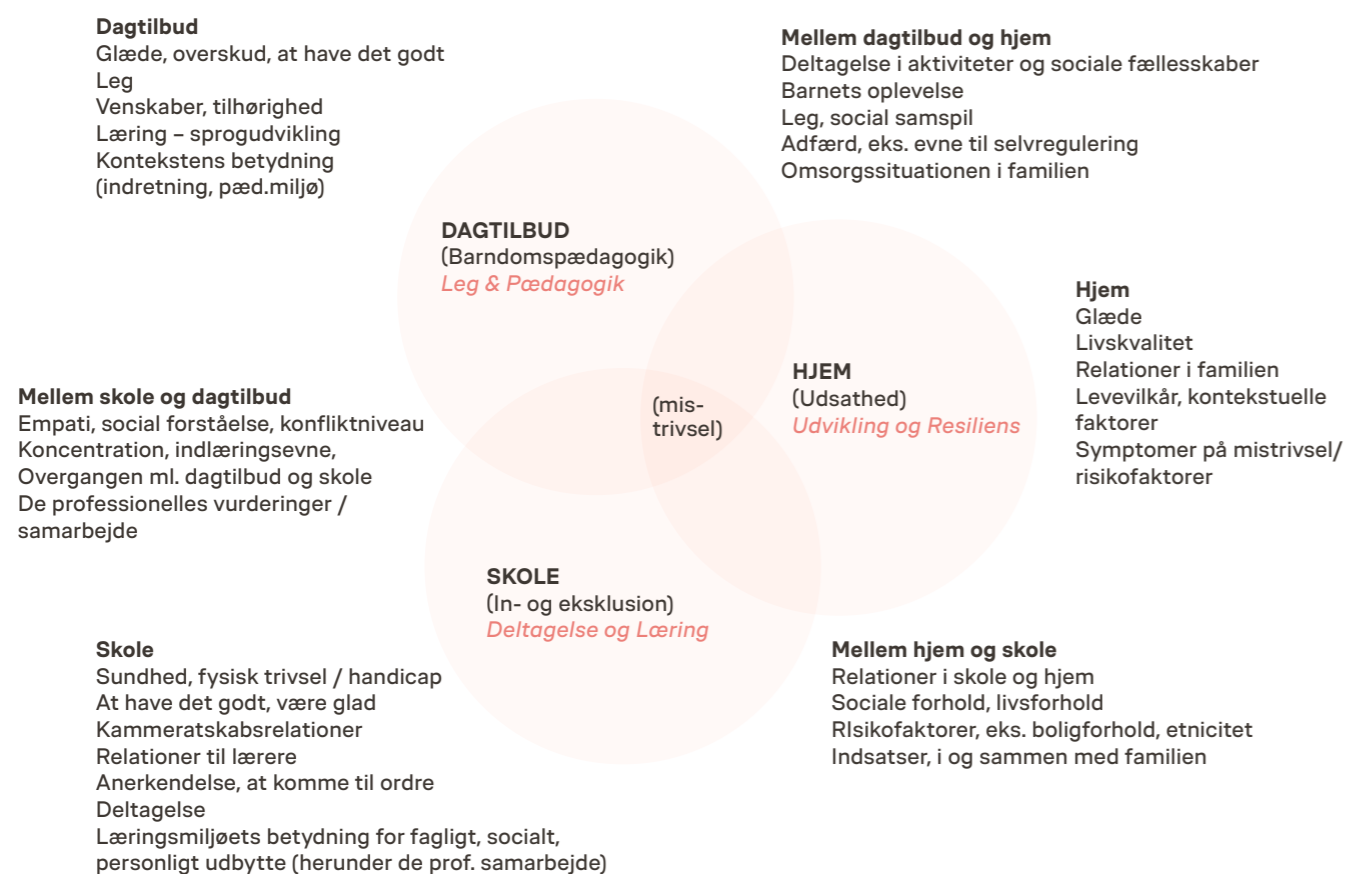
(Mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem

I næste trin i vores analyse præsenterer vi nedenstående model (figur 2). Her inddrager vi konteksterne dagtilbud, skole og hjem og søger at skabe overblik over de mest udtalte begreber knyttet til (mis)trivsel i de forskellige kontekster. De

centrale begreber har vi identificeret ved at læse artiklerne knyttet til de enkelte arenaer for efterfølgende at lave en syntese af de temaer, vi kan identificere inden for hvert område. Det er således en tematisk analyse som angivet i det metodiske afsnit. Modellen kan på den baggrund fungere som et overblik over de

forskellige arenaers primære forståelse af og fokus i arbejdet med børns (mis)trivsel. Endvidere kan modellen bruges til at zoome ind på enkelte arenaer og/eller sammenligne begreberne i de forskellige arenaer.

Figur 2: Model over centrale begreber og forskellige arenaer i forhold til børns (mis)trivsel

Ud over at tilbyde et samlet overblik over begreber knyttet til børns (mis)trivsel kan modellen også lægge op til flere vigtige diskussioner i relation til arbejde med børns (mis)trivsel.

For det første bliver det relevant at overveje, om nogle af de begreber, der går igen i flere felter, mon har den samme betydning, når konteksten er forskellig? Eksempelvis kan glæde og det at være

glad ses som værende centralt i både dagtilbud, skole og hjem, men mon det at 'være glad' identificeres og forstås på samme måde? Tilsvarende kan begreber som relationer og deltagelse vise sig at være forstået forskelligt i de forskellige kontekster.

For det andet må det formodes, at disse forskellige forståelser også lægger op til forskellige indsatser, når et barn vurderes

i mistrivsel. I praksis kan dette betyde, at de forskellige professioners arbejde med (mis)trivsel og forståelser af den 'rette' indsats vil være meget forskellig.

For det tredje finder vi på den baggrund, at mange af modellens begreber – på linje med begrebet trivsel – kalder på en definition og konkretisering, som i mange tilfælde synes at mangle. Med andre ord er mange af de begreber, som

Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem – et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst

Først har vi udarbejdet en tværgående syntese af forskellige trivselsforståelser. Dernæst har vi fokuseret på de enkelte kontekster dagtilbud, skole og hjem og præsenterer de begreber og foci, der træder frem i og på tværs af de enkelte kontekster.

vi i forskning og praksis bruger i vores forsøg på at definere og forstå børns trivsel, i sig selv flydende betegne. Dermed bliver det kontraproduktivt, når vi forsøger at forstå og indfange, hvad (mis)trivsel er, og hvordan det udvikles, med andre begreber, der også viser sig at kalde på yderligere afklaring.

Implikationer for forskning og praksis

Vi har gennem dette integrative litteraturreview præsenteret og analyseret feltet omkring børns (mis)trivsel i en skandinavisk sammenhæng. I denne afsluttende del af artiklen vil vi gerne pege på de implikationer for både forskning og praksis, som vi mener, dette review giver anledning til.

For det første finder vi, at (mis)trivsel ofte undersøges og behandles i en ikke-begrebsliggjort commonsense hverdagsforståelse. Det betyder, at når man undersøger (mis)trivsel, så er det i en betydelig andel af undersøgelserne enten meget snævert eller utydeligt defineret. Samtidig kan der være markant forskellige foci, når man prøver at forstå og arbejde med, hvad trivsel og mistrivsel er for størrelser. Det er således svært at holde studierne op mod hinanden og kvalificere den samlede forskningsviden om børns trivsel og mistrivsel. Dette fund stemmer overens med andre undersøgelser og begrebsliggørelse af trivsel, hvor man også ser, at der er stor variation i forståelsen

af trivsel (se fx Molbæk & Villumsen, 2019; Casper, 2009; Hansen et al., 2021; Koumaditis et al., 2020; Cooke et al., 2016; Ejrnær et al., 2020). Det peger på et behov i både forskning og praksis på at blive skarpere på, hvilke forståelser af trivsel og mistrivsel man arbejder med og hvorfor. For praksis er det særligt relevant, når man arbejder med at skabe trivsel for det specifikke barn i konkrete kontekster. Hvordan forstår såvel de forskellige professionelle som barn og forældre trivsel og hvorfor? Fra hvilke perspektiver trives barnet, og fra hvilke perspektiver trives barnet ikke? At blive tydeligere på det vil potentielt set gøre indsatsen for at hjælpe barnet i trivsel mere nuanceret og præcis.

For det andet finder vi, at der er en overvejende mangel på studier, der beskæftiger sig med forholdet mellem trivsel og mistrivsel. I en betydelig del af undersøgelserne omkring risiko og mistrivsel hos børn og familier ser man, at trivsel primært fremstilles som et indforstået endemål for barnet i mistrivsel eller simpelthen som et fravær af risiko. I stedet fokuseres der i undersøgelserne på udvalgte risikofaktorer som udtryk for mistrivsel. Tilsammen giver det en utydelig og unuanceret forståelse af trivsel. Samtidigt betyder det også, at man i undersøgelserne kun i mindre grad har øje for den balance, der måtte være mellem risiko og beskyttelse. Grænserne mellem mistrivsel og trivsel bliver således trukket i forhold til de valgte fokus for undersøgelsen. Ligesom forholdet mellem trivsel og mistrivsel fremstår underbelyst, fremstår også forholdet mellem risiko og beskyttelse uklart. Det er ofte den samme faktor, men bare med positivt eller negativt fortegn. Eksempelvis kan familieforhold udgøre både en risiko og en beskyttelse alt efter, hvordan det tager sig ud i det konkrete tilfælde. Det gør, at der i højere grad fokuseres på sammenfald af fx bestemte risikofaktorer end på årsagsforklaringer. Netop det element har betydning for praksis, fordi det betyder, at den viden, der er tilgængelig, primært kan udsige noget om, at hvis bestemte risikofaktorer er til stede i bestemte kombinationer, så er der større risiko for mistrivsel. Det betyder, at den konkrete pædagog, lærer eller socialrådgiver ikke på den baggrund kan vide noget om baggrunden for eller årsagerne til mistrivsel, blot at sammenfald af faktorer skaber sandsynlighed for mistrivsel. Det betyder altså, at den forskningsbaserede viden her ikke siger ret meget om, hvad der skal til for at

understøtte og udvikle et barns trivsel – andet end at minimere risiko. Det kalder derfor på mere forskning i forholdet mellem trivsel og mistrivsel – og måske særligt i den bevægelse, det er at komme i trivsel. For praksis betyder det, at det kan have stor betydning, at man i de konkrete samarbejder omkring børns trivsel bliver endnu skarpere på, hvordan man forstår trivsel og ikke mindst, hvordan trivsel og mistrivsel står i forhold til hinanden for netop det barn, man forsøger at hjælpe.

Det tredje element, vi gerne vil fremhæve, er barnets perspektiv på trivsel eller mangel på samme. I det her arbejder finder vi ikke studier, som forstår trivsel eller mistrivsel som noget, der kan indfanges udelukkende gennem et indefra-perspektiv udtalt af barnet selv. Det vil sige, at når vi taler børns trivsel og mistrivsel, så ved vi ikke meget om, hvordan børns (mis)trivsel ser ud baseret udelukkende på børns egne stemmer. Det betyder for det første, at vi mangler viden om, hvad trivsel og mistrivsel er for størrelser set fra børns perspektiver. Dette gør sig særligt gældende for mistrivsel. For det andet og i relation til praksis på feltet, så betyder det også, at barnets perspektiv potentielt set er afgørende, eller i hvert fald en uudnyttet ressource, når man i praksisfeltet arbejder med at skabe trivsel for børn.

Det sidste og fjerde fund, vi gerne vil fremhæve, er blikket på, hvordan der i relation til dagtilbud, skole og hjem som kontekster knyttes forskellige begreber til trivsel og mistrivsel. I tillæg hertil ser vi også, at der, hvor begreberne går igen, har de ikke nødvendigvis den samme betydning på tværs af dagtilbud, skole og hjem. Det har for praksis de implika-

tioner, at trivsel og mistrivsel bliver de uklare begrebers holdeplads – det kan give udfordringer, når man skal samarbejde på tværs af dagtilbud, skole og hjem om, hvordan man overhovedet forstår trivsel og mistrivsel, og ikke mindst hvordan man i så fald tænker om den bedste indsats for barnet. Det skaber dog også med dette blik en mulighed for ikke kun at få talt om, hvordan man ser og forstår trivsel i de enkelte kontekster, og dermed et nuanceret billede af et barns (mis)trivsel, men i særdeleshed en mulighed for at skærpe det tværprofessionelle samarbejde gennem en mere nuanceret og forhåbentlig fælles forståelse af, hvordan man sammen kan forstå og arbejde med et barns trivsel.

Konklusion

I dette integrative litteraturreview har vi kortlagt forskning om børns trivsel og mistrivsel på tværs af dagtilbud, skole og hjem i en skandinavisk kontekst og med et formål om at bidrage til en øget klarhed over trivsel som både begreb og fænomen. Gennem analysen af litteraturen fandt vi otte forskellige måder at forstå trivsel og mistrivsel på. Disse trivselsforståelser kan bruges i forskning i om og trivsel til at skærpe fokus for den konkrete undersøgelse, således at trivsel defineres tydeligere i det enkelte studie – og gerne som mere og andet end fravær af risiko eller mistrivsel. I praksis kan disse forskellige forståelser af trivsel bruges til at blive tydeligere på divergerende vægtning i forhold til, hvad man som fagprofessionel lægger vægt på, når man vurderer et barns trivsel og hvorfor. Ikke mindst giver forskellige forståelser af trivsel også de professionelle muligheder for at se på, hvordan forskellige blikke på trivsel danner forskellige forventninger til trivsel og de rette insat-

Ikke mindst giver forskellige forståelser af trivsel også de professionelle muligheder for at se på, hvordan **forskellige blikke på trivsel danner forskellige forventninger til trivsel** og de rette indsats – og at disse kan skifte på tværs af fagpersoner og kontekster.

ser – og at disse kan skifte på tværs af fagpersoner og kontekster. Endvidere er det interessant at se på, hvordan barnet oplever disse divergerende forventninger. I analysen fandt vi også en mangel på viden om forholdet mellem trivsel og mistrivsel og ikke mindst viden om bevægelsen fra mistrivsel til trivsel, hvor særligt børnenes perspektiver er fraværende. Vi ved ikke meget om, hvordan

det er at være barn og ikke have det godt i sit dagtilbud, sin skole eller derhjemme. Det kan være en fordel både at afdække det i de konkrete samarbejder om børns trivsel og forskningsmæssigt at bidrage med viden, der kan styrke den professionelle indsats. Trivsel og mistrivsel knyttes til forskellige begreber alt efter, om man befinder sig i dagtilbud, skole eller hjem. Det har ikke kun potentielt

set betydning for samarbejdet på tværs om børns trivsel men også for, hvordan man tænker om og forstår 'den bedste indsats' til barnet. Trivsel og mistrivsel (og forholdet mellem dem) er således noget, forskning og praksis med fordel kan arbejde målrettet med således, at vi kan præcisere arbejdet med at skabe trivsel for alle børn.

LITTERATUR OG APPENDIKS

Da artiklen er baseret på et omfattende materiale, er der ikke plads i print til at angive det hele.

Man kan finde følgende online på tidsskriftets hjemmeside <https://tidsskrift.dk/tipro/about>

Litteraturliste

Appendiks 1- Oversigt over inkluderede studiers fokus, kontekst, metode og nationalitet

Appendiks 2 - Forskellige forståelser om trivsel og mistrivsel inklusiv fordeling af studier på de enkelte forståelser.

Appendiks 3 - Fuldlæsningskema

Børns (mis)trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem – et integrativt litteraturreview i en skandinavisk kontekst

- ¹ Stor tak til forskerne fra forskningsprogrammet Børns trivsel i og på tværs af dagtilbud, skole og hjem v/ VIA University College for baggrundsarbejdet med dette omfangsrige review. En særlig tak til Lise Jönsson Koumaditis, Lotte Junker Harbo og Anne Mette Buus for det indledende arbejde med søgningerne bag dette review samt fremlæggelser af kategoriseringer, analytiske bearbejdnings og pointer, som er diskuteret på programmøder og formidlet i Koumaditis et al. (2020).
- ² Tak til Anja Marschall, lektor, ph.d., Københavns Professionshøjskole, Signe Hvid Thingstrup, lektor, ph.d., Københavns Professionshøjskole, Unni Lind, lektor, ph.d., Københavns Professionshøjskole, Venka Simovska, professor, school development, wellbeing and learning, DPU, Sigrid Brogaard Clausen, BA og MA, Early Childhood Research Centre, University of Roehampton, London og Anette Boye Koch, docent, ph.d., VIA University College.
- ³ Se eventuelt Koumaditis, Harbo og Buus for nærmere beskrivelse af søgeprocessen.
- ⁴ Kun tre artikler søgt frem i Oriadatabasen har det ikke været muligt at skaffe inden for en 6 måneders periode. Disse figurerer som ekskluderede.
- ⁵ Andre deskriptive snit kan også være interessante i relation til feltet. Se fx Koumaditis et al. (2020), hvor man med udgangspunkt i de enkelte databaser har inddelt de inkluderede studier i relation til aktør-, institutions- og tematiske perspektiver.
- ⁷ Her vil vi igen gerne pege på Koumaditis et al. (2020), hvor man med udgangspunkt i de enkelte databaser har inddelt de inkluderede studier i relation til aktør-, institutions- og tematiske perspektiver. Det giver igen andre blikke ind i feltet.